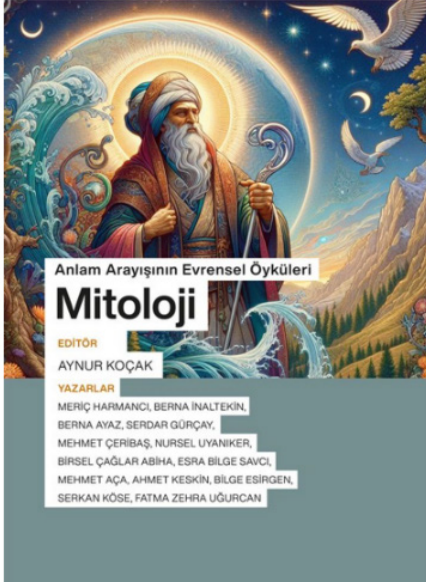

**“Mitoloji: Anlam Arayışının Evrensel Öyküleri.
2024, İstanbul: Alfa Yayınları, 368s.” Editör Prof.
Dr. Aynur Koçak**

Merve GÜNALTAY BAŞAK*

Mitoloji, insanlık tarihinin en eski anlatı biçimlerinden biri olarak, kültürlerin kolektif hafızasını şekillendiren temel yapı taşlarındandır. Mitler, ise sadece geçmişin kalıntıları değil, aynı zamanda bugünün anlam arayışlarını da yönlendiren sembolik anlatılardır. Bu bağlamda, Aynur Koçak editörlüğünde Alfa Yayınları tarafından yayımlanan *Mitoloji: Anlam Arayışının Evrensel Öyküleri* (2024), mitolojik düşüncüyü disiplinler arası

bir çerçevede ele alan kapsamlı bir araştırmadır. Eserde, Türkiye'nin farklı üniversitelerinden akademisyenlerin katkısıyla oluşturulan toplam 14 bölüm, mitolojik temaların hem kuramsal hem de kültürel boyutlarına odaklanmaktadır.

Kitabın dikkat çekici yönlerinden biri, mitolojiye yönelik teorik çerçevesinin geniş ve çok katmanlı olmasıdır. Giriş bölümü niteliğindeki ilk makale olan, *Alacakaranlıkta Varoluş Bilmecesinin Cevapları: Mitler*'de mitin tanımı, işlevi ve tarihsel gelişimi üzerine kapsamlı bir tartışma yürütülmüş, mitin

* Öğr. Gör. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul/ TÜRKİYE. mgunalaybasak@aydin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0140-6307

Gönderilme Tarihi/ Received: 14 Nisan 2025/ 14 April 2025

Kabul Tarihi/ Accepted: 29 Nisan 2025/ 29 April 2025

çok disiplinli doğası vurgulanmıştır. Çalışmada yer alan mite dair açıklamalarda Mircea Eliade, Joseph Campbell, Bronislaw Malinowski, Claude Lévi-Strauss gibi kuramsal yaklaşımların sentezine yer verilmesi, okuyucuyu yalnızca mitin tanımsal sınırlarına değil, aynı zamanda düşünsel derinliğine de götürmektedir. Kitabın genelinde yapısalcı, fenomenolojik ve antropolojik kuramlar bir arada işlenmiştir. Bu da okuyucuyu tek bir epistemolojik bakış açısına mahkûm etmeden, geniş bir yorum imkânına kavuşturur. Özellikle “kutsal zaman” ve “arketip” kavramlarıyla desteklenen mitolojik yapıların hem anlatı hem de ritüel bağlamında değerlendirilmesi, kitaba felsefi bir derinlik kazandırmaktadır.

Teorik yaklaşımın bir diğer dikkat çekici boyutu, mitin yalnızca geçmişe değil, bugüne ve geleceğe dair de anlam üretici bir yapı olarak ele alınmasıdır. Bu yönüyle eser, mitleri insanın varoluşsal, toplumsal ve psikolojik yönelimlerini anlamada dinamik bir araç olarak konumlandırmaktadır. Kitap, mitin evren, tanrı, insan, felaket, aşk, kahramanlık ve kültür gibi temel kategoriler etrafında sınıflandırılmasıyla hem sistematik hem de işlevsel bir yaklaşımı birleştirmektedir.

Kitapta kullanılan kaynakça, mitoloji araştırmalarının klasik ve çağdaş literatürünü kapsayacak biçimdedir. Mircea Eliade’nin *Mitlerin Özellikleri* (1963), *Kutsal ve Dindışı* (1959), *Ebedi Dönüş Mitosu* (1949) ve *Dinler Tarihine Giriş* (1949) gibi temel metinlerine sıkça atıf yapılırken Campbell’in *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* (1949) adlı çalışmasına da değinilmektedir. James Frazer, Claude Lévi-Strauss, Robert Graves, Donna Rosenberg, Pierre Grimal, Samuel Henry Hooke, William F. McCants ve Karl Kerényi gibi birçok önemli ismin çalışmalarından istifade edilmiştir. Ayrıca Bahaeddin Ögel, Abdülkadir İnan, Fuzuli Bayat, Metin And, Celal Beydilli, Cengiz Batuk, Hayrettin İvgin, Ömer Tecimer, Gönül Yonar ve İsmail Gezgin gibi Türk araştırmacıların eserlerinin referanslar arasında yer alması, kitabın yerli literatürle kurduğu güçlü bağı göstermektedir.

Her bölümde, ilgili mitolojik tema üzerine yapılan analizlerde hem yazılı klasik kaynaklara (Gılgamış Destanı, Enuma Eliş, Teogoni) hem de sözlü kültür örneklerine (Afrika, Orta Asya, Türk, Yunan, İskandinav mitolojileri) yer verilmiştir. Bu yönüyle eser tarihsel derinliği ve kültürel çeşitliliği bir araya getirerek okuyucuya karşılaştırmalı bir mitoloji perspektifi sunmaktadır. Bunların yanı sıra kitap, mitolojik anlatıların işlevlerini açıklarken, anlatı metinlerine de doğrudan yer vererek uygulamalı bir inceleme zemini oluşturmaktadır.

Eserin yenilikçi yönlerinin başında ise, mitolojik anlatıların farklı türlerini hem sistematik hem de eleştirel biçimde sınıflandırması gelir. Kozmogoni, teogoni, antropogoni, eskatoloji gibi klasik türlerin yanı sıra, kültür mitleri, aşk mitleri, takvim mitleri gibi özel başlıklar altında da değerlendirme yapılması, kitabın yalnızca geleneksel bilgi aktarımıyla yetinmediğini gösterir. Ayrıca, her bölümün kendi içinde belirli bir mitolojik temaya odaklanarak disiplinler arası bir bağlamda ele alınması (örneğin antropoloji, edebiyat, dinler tarihi, psikoloji) kitabı özgün kılan diğer önemli unsurdur.

Kitabın çağdaş mitoloji çalışmalarıyla kurduğu diyalog da önemlidir. Feminist mitoloji okumaları, toplumsal cinsiyet temsilleri, mitin sanatla ilişkisi ve mitik kahramanlık figürlerinin günümüz kültürel metinlerindeki izdüşümleri gibi temalara yapılan göndermeler, çalışmayı güncel akademik tartışmalarla buluşturur. Bu, mitolojinin yalnızca tarihsel bir ilgi alanı değil, günümüz dünyasının anlam haritalarını okumada da geçerli bir yöntem olduğunu göstermektedir.

Çalışma, lisans ve lisansüstü düzeyde araştırma yapan öğrenciler ile akademisyenler için hem giriş niteliğinde bir rehber hem de mitlerle ilgili derinlemesine inceleme olanağı sunabilecek özelliktedir. Mitoloji öğretimi açısından başvurulabilecek bu eser, Türkiye’de mitoloji araştırmalarının yalnızca Batı merkezli anlatılarla sınırlı kalmaması gerektiğine dair güçlü bir mesaj vermektedir. Türk mitolojisine dair örneklerin, dün-

ya mitolojileriyle birlikte sunulması, yerli bilgi üretimini teşvik eden bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Bu da kitabı, mitolojinin evrenselliği ile yerelliği arasında kurulan yaratıcı bir köprü hâline getirir.

Mitoloji: Anlam Arayışının Evrensel Öyküleri (2024) başlıklı kitap, mitleri yalnızca anlatılar bütünü olarak görmeyip, insanlığın varoluşa, doğaya ve topluma dair temel sorularına verdiği kültürel yanıtlar bağlamında ele alır. Mitin düşünsel bir form olarak nasıl geliştiğini inceleyen metin, okuyucuyu mitolojinin epistemolojik ve sembolik işleyişine dair kapsamlı bir sorgulamaya davet eder. Eserde, farklı kültürlerde ortaya çıkan anlatı kalıplarının benzerlikleri ve ayrımları üzerinden yürütülen çözümlemeler, mitolojiyi tarihsel bir veri olmaktan çıkararak zihinsel bir yapı olarak konumlandırır.

Kitapta yer alan 14 bölüm, mitik düşüncenin temel temaları etrafında şekillenir. Kozmogoni, antropogoni, teogoni, tufan, kıyamet ve kurban mitleri gibi başlıklar altında yapılandırılan içerikler, mitlerin yalnızca içerdiği figür ve olaylarla değil, bu figürlerin toplumlar nezdindeki karşılıklarıyla birlikte değerlendirilmesini sağlar. Takvim, köken ve kültür kahramanı mitleri üzerine yapılan yorumlar, zaman, mekân ve toplumsal hafıza arasında kurulan ilişkileri tartışmaya açar. Kahraman anlatıları ve aşk temalı mitler ise bireyin ruhsal dönüşüm sürecine odaklanarak, mitin psikolojik boyutlarına dikkat çeker. Eserde, mitolojik konular, farklı disiplinlerin katkısıyla açıklanmış ve karşılaştırmalı örneklerle zenginleştirilmiştir. Eski Yunan, Mezopotamya, Orta Asya ve Çin gibi kültürel coğrafyalardan alınan anlatılar, yalnızca tarihsel değil, güncel okumalara da imkân tanıyacak şekilde yorumlanmıştır. Kitap, mitin kültürel belleği şekillendiren gücünü anlamaya yönelik akademik bir çerçeve sunarken, aynı zamanda mitolojik yapının çok katmanlı doğasına dair kavrayışı derinleştiren kapsamlı bir kaynak işlevi görür.

Editör Aynur Koçak’ın öncülüğünde şekillenen bu kolektif eser, mitlerin hem akademik hem de kültürel anlam dünyasın-

daki yerini sorgularken yeni tartışmalar için de zemin hazırlamaktadır. Mitoloji çalışmalarına ilgi duyan her araştırmacı için bu eser hem bir başlangıç noktası hem de kapsamlı bir yol haritası sunmaktadır.